

ВІДГУК

офіційного опонента доктора наук з державного управління, професора Антонової Людмили Володимирівни на дисертацію Харечка Дмитра Олексійовича «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій», подану на здобуття наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 - механізми державного управління

Актуальність теми дисертаційного дослідження

Соціально-економічний розвиток неможливий без глибоких інституційних перетворень, спрямованих на вдосконалення базових інститутів суспільства. В умовах сучасних викликів і трансформацій особливого значення набуває оптимізація механізмів реалізації державної соціально-економічної політики. Разом із тим, в умовах сучасних суспільних трансформацій низка необхідних організаційних і координаційних заходів ще не повністю сформована. Розв'язання соціальних проблем ускладнюється низькою рентабельністю виробництва, недостатнім рівнем платоспроможності населення, а також високим рівнем бідності, що стримує стабільне соціально-економічне зростання.

Особливої актуальності набуває визначення ефективних стратегій забезпечення суспільного благополуччя в умовах воєнного стану в Україні. Водночас концепція суспільного благополуччя має певні обмеження та ризики, оскільки значною мірою базується на довірі між суб'єктами соціально-економічних відносин. Її функціонування можливе лише за умови високого рівня взаємної довіри, а також зростання ролі доступу до ресурсів порівняно з їх володінням, окрім цього володіння ресурсами також має свої переваги, зокрема забезпечує стабільний і безперешкодний доступ до них.

Наукове обґрунтування державної соціально-економічної політики в умовах сучасних викликів передбачає розроблення практичних рекомендацій для органів державної влади із широким залученням інститутів громадянського суспільства. Характерною ознакою сучасних трансформацій є зниження рівня та якості життя населення, зокрема обмеження можливостей реалізації трудового потенціалу. Зростання соціально-економічної нестабільності, зумовлене сучасними викликами потребує впровадження ефективних інституційних реформ і концентрації зусиль на забезпеченні довгострокового соціально- економічного розвитку.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами

Дисертацію виконано в межах науково-дослідної роботи кафедри публічного врядування Національного університету «Львівська політехніка» «Наукові засади забезпечення сталого розвитку територіальних громад і територій в умовах національних викликів та повоєнного відновлення України (ДР № 0124U000016). Доробок автора полягає у розробці концепції державної соціально-економічної політики суспільного благополуччя яка полягає в удосконаленні організаційно-нормативної регламентації, актуалізації повноважень органів державної влади й територіальних громад в системі

місцевого самоврядування у зазначеній сфері.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Метою дисертаційного дослідження є обґрунтування формування науково-методологічних підходів та розробка практичних рекомендацій для органів державної влади із реалізації комплексу механізмів державної політики суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій.

Об'єкт дослідження – сфера суспільного благополуччя громадян у трансформаційні періоди.

Предмет дослідження – державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій.

У дисертаційній роботі знайшли відображення публікації, основані на сучасному дослідницькому матеріалі – монографіях, дисертаційних дослідженнях, матеріалах наукових семінарів, конференцій у сфері формування та реалізації державної політики суспільного благополуччя України, відповідно до мети та переліку завдань, що поставлені у дисертаційному дослідженні. Методологічну основу дослідження, що побудована на теоретичних методах пізнання складають методи: аналітичний, системний, порівняльний та порівняльно-історичний, прогностичний, узагальнення, моделювання.

До спеціальних наукових методів дослідження, належать аналітико-синтетичний, формальнологічний, нормативно-правовий аналіз, аналіз ситуацій. Теоретичною базою дисертаційного дослідження є праці вітчизняних та зарубіжних вчених із царини теорії та практики соціально-економічних аспектів державної політики суспільного благополуччя. Емпіричною базою дослідження стали нормативно-правові акти; статистичні дані, які характеризують актуальний стан і рівень суспільного благополуччя із вітчизняних і зарубіжних практик; результати власних і долучених соціологічних досліджень питань реалізації державної політики суспільного благополуччя на етапі соціально-економічних трансформацій.

Наукове значення дисертаційного дослідження, достовірність і новизна наукових положень

Структура дисертаційної роботи є логічною та послідовною, матеріал викладено відповідно до плану роботи. Загальні висновки дисертації та висновки за розділами ґрунтуються на результатах проведеного дослідження та відображають зміст викладеного матеріалу, можна констатувати їх аргументованість та завершеність. Сформульовані наукові положення, висновки та рекомендації ґрунтуються на комплексному аналізі наукової літератури, опрацюванні достатньої кількості емпіричного матеріалу.

Наукова новизна одержаних результатів полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад формування державної політики суспільного благополуччя у контексті реалізації національної стратегії соціально-

економічного розвитку із розробленням комплексу управлінських механізмів спрямованих на забезпечення матеріальної та фінансової стабільності громадян в умовах трансформаційного періоду. Зокрема, в дисертації:

уперше:

- науково обґрунтовано концепцію державної політики суспільного благополуччя в Україні, яка передбачає формування ефективних управлінських блоків у її реалізації шляхом створення сприятливого соціально-економічного середовища для громадян на основі інтегративного підходу до цілеспрямованого впливу держави, спрямованого на підвищення рівня життя населення з урахуванням сучасних реалій військової агресії РФ;

- запропоновано комплекс механізмів реалізації державної політики суспільного благополуччя, а саме: нормативно-правові, економіко-фінансові, організаційні, соціально-політичні, мотиваційні, інформаційні, освітньо-культурні та комунікативні механізми, які характеризуються змістовною наповненістю та забезпечують формування партнерських взаємовідносин між органами державної влади, територіальними громадами та неурядовими інституціями соціально-економічного спрямування;

удосконалено:

- методологічні підходи до систематизації фундаментальних і прикладних досліджень з формування та реалізації державної політики суспільного благополуччя, що передбачають обґрунтування доцільності застосування інтегративного підходу в процесах соціального партнерства у сфері державної соціально-економічної та гуманітарної політики;

- управлінські принципи формування державної політики суспільного благополуччя, що ґрунтуються на визначенні ключових сучасних тенденцій, зокрема посиленні ролі громадянського суспільства та окресленні ціннісного базису соціально-економічного розвитку за умов ефективної діяльності органів державної влади та інших публічних інституцій в Україні;

- науково-теоретичні підходи до формування організаційної та нормативно-правової бази і принципів реалізації державної політики суспільного благополуччя, які характеризуються поєднанням сучасних інноваційних уявлень про матеріальний та фінансовий добробут з удосконаленими механізмами реалізації заходів соціально-економічного розвитку на етапі правового режиму воєнного стану в Україні;

- удосконалено науково-прикладний базис формування механізмів взаємодії органів державної влади на місцевому рівні, територіальних громад у системі місцевого самоврядування та неурядових інституцій соціально-економічного і гуманітарного спрямування, що реалізується на основі застосування креативних форм діалогової взаємодії та соціального партнерства з метою підвищення рівня суспільного благополуччя населення;

дістали подальшого розвитку:

- наукове узагальнення та комплексна систематизація існуючих управлінських підходів до реалізації державної політики суспільного благополуччя шляхом реформатування комплексу управлінських механізмів у нормативно-організаційні, соціально-економічні, інформаційно-мотиваційні та освітньо-комунікативні управлінські блоки для комплексного

вирішення поставлених завдань соціально-економічного розвитку на сучасному етапі;

- напрями реалізації державної соціально-економічної та гуманітарної політики як інституційної основи державного управління у сфері суспільного благополуччя, що полягають у формуванні ціннісних засад сучасних параметрів життєдіяльності відповідно до стандартів і норм функціонування країн-членів Європейського Союзу;

- визначення сучасних чинників трансформації уявлень громадян про належний рівень суспільного благополуччя, зумовлених військовою агресією РФ проти України та тривалим функціонуванням правового режиму воєнного стану, що впливають на формування цінностей соціальної солідарності та справедливості на етапі соціально-економічних трансформацій.

Автор стверджує, що суспільне благополуччя в концепції функціонування державної політики загального добробуту охоплює широкий спектр складових, зокрема економічну стабільність, соціальну справедливість, доступ до якісної освіти та охорони здоров'я. Важливим елементом є також забезпечення гідних умов праці та належного соціального захисту для всіх громадян. У сучасних умовах суспільство стикається з необхідністю впровадження інноваційних підходів для досягнення зазначених цілей, з урахуванням динамічних змін у глобальній економіці й трансформацій, що впливають на ринок праці соціальну структуру суспільства.

Водночас відновлення суспільної підтримки процесів глобалізації та багатосторонньої співпраці потребує цілеспрямованих зусиль щодо подолання структурних дисбалансів у світовій економіці. Наслідки соціально-економічних трансформацій можуть посилювати кризові явища глобалізації, тоді як неадекватна міжнародна реакція здатна призвести до подальшого зниження ефективності глобальної взаємодії в умовах, коли міжнародна співпраця має першочергове значення. Посилення соціальної нерівності зумовлюється низкою чинників, серед яких важливу роль відіграє державна політика, а також вплив сучасної цифрової трансформації, що поглиблює існуючі дисбаланси (стор. 77-84).

Зазначається, що важливість збалансованого розподілу людського капіталу між галузями економіки, оскільки створення нових робочих місць і ефективне використання трудового потенціалу сприяють розвитку економіки та підвищенню рівня суспільного благополуччя. Державна соціально-економічна політика антикризового спрямування у сфері відтворення людського капіталу в умовах нестабільності має ґрунтуватися на ефективному функціонуванні інституцій та їх взаємодії, що забезпечує адаптацію економіки до сучасних викликів.

До основних проблем сучасної вітчизняної системи соціального обслуговування належать її надмірна централізованість, фрагментарність надання соціальних послуг, обмежена доступність, орієнтація переважно на стаціонарні форми догляду, а також недостатня індивідуалізація підходів до отримувачів послуг. Держава наразі недостатньо забезпечує розширення спектру соціальних послуг з урахуванням принципів адресності, регіональної

специфіки та соціально-демографічних характеристик отримувачів, а також їхніх потреб у різних видах допомоги, зокрема особи, які страждають на деменцію, та члени їхніх сімей часто не мають альтернативи стаціонарним формам догляду.

Ефективним напрямом розв'язання зазначеної проблеми є активне залучення недержавного сектору, який має можливості та ресурси для надання соціальних послуг за місцем проживання отримувачів. Водночас спостерігається недостатня увага з боку держави до ролі громадських, благодійних і релігійних організацій, а також місцевих ініціатив у системі надання соціальних послуг, хоча саме їх діяльність суттєво впливає на ефективність і якість соціального обслуговування. Одним із підходів до оцінювання ефективності фінансової поведінки в умовах соціально-економічної кризи є аналіз ступеня досягнення поставлених цілей і рівня задоволення від результатів діяльності (стор. 109-117).

Встановлено, що процеси перенаселення та міграції населення можуть призводити до внутрішніх і міждержавних конфліктів, зростання сепаратистських і автономістських рухів, а також супроводжуватися порушеннями прав людини, дискримінацією та соціально-економічною нестабільністю. Водночас, у високорозвинених країнах актуалізується проблема зниження рівня народжуваності, що спричиняє старіння населення та створює додаткове навантаження на соціальні системи. Доведено, що державні соціальні програми, спрямовані на стимулювання народжуваності, не завжди забезпечують очікувані результати, а у менш розвинених країнах спостерігається протилежна тенденція.

Одним із проявів суперечностей глобалізації є поєднання політики лібералізації руху товарів, послуг і капіталу з обмеженнями щодо переміщення робочої сили. Міграційна політика багатьох розвинених країн характеризується недостатньою гнучкістю та наявністю значних обмежень, що формує підґрунтя для виникнення соціальної напруженості. Застосування подвійних стандартів у міграційній політиці може спричинити зростання соціального невдоволення, конфліктів і міжкультурних протиріч, а також посилювати розрив між поколіннями у старіючих суспільствах і серед мігрантів, що призводить до ускладнення соціокультурної інтеграції.

Важливо враховувати, що успіх соціально-економічних перетворень значною мірою залежить від здатності суспільства адаптуватися до нових умов, ефективно реагувати на виклики та реалізовувати наявні можливості. При цьому необхідно забезпечувати врахування інтересів і потреб різних соціальних груп, дотримання принципів соціальної справедливості, а також ефективну взаємодію між державним, приватним і громадським секторами. У результаті соціально-економічні трансформації можуть сприяти підвищенню ефективності виробництва, розвитку інновацій, зменшенню рівня бідності та соціальної нерівності, покращенню якості життя населення і створенню передумов для сталого розвитку (стор. 182-189).

Доведено, що в умовах нестабільності доходів у період суспільних трансформацій важливого значення набуває сучасна ощадно-кредитна політика як елемент гіпотези життєвого циклу. Удосконалення

концептуальних засад державної соціально-економічної політики потребує їх адаптації до умов функціонування економіки, рівня безпеки та особливостей соціально-економічного середовища, зокрема в умовах військової агресії проти України. Значна кількість чинників, що визначають пріоритетні напрями розвитку, зумовлює підвищену гнучкість бюджетної політики, однак її стратегічні орієнтири та базові принципи мають залишатися стабільними.

На основі аналізу механізмів державного управління щодо подолання наслідків соціально-економічної кризи в умовах епідеміологічних викликів сформульовано практичні рекомендації. Зокрема, доцільним є стимулювання розвитку вітчизняного виробництва та зниження залежності від імпорту, підвищення продуктивності праці, створення нових робочих місць і розширення зайнятості населення. Реалізація зазначених заходів сприятиме збільшенню податкових надходжень до бюджету, активізації споживчого попиту та стимулюванню економічного зростання (стор. 235-247).

У роботі обґрунтовано концепцію державної політики суспільного благополуччя в умовах повномасштабної війни, що передбачають формування сучасної організаційно-інституційної бази у період трансформацій. Зазначена концепція повинна характеризуватися системністю та результативністю заходів, спрямованих на підвищення рівня життя населення, а також ефективністю реалізації національних соціальних і гуманітарних програм у контексті зміцнення економічної безпеки. У результаті її реалізації були визначені стратегічні пріоритети переформатування комплексу управлінських механізмів у нормативно-організаційні, соціально-економічні, інформаційно-мотиваційні та освітньо-комунікативні управлінські блоки для комплексного вирішення поставлених завдань.

Концепція виходить із класичного розуміння суспільно-владної взаємодії органів державної влади на місцевому рівні, територіальних громад у системі місцевого самоврядування та неурядових інституцій соціально-економічного і гуманітарного спрямування (стор. 322-331). Запропоновані заходи є ефективними та сприятимуть підвищенню рівня суспільного благополуччя населення, а також переходу держави до фази економічного зростання та подальшого соціально-економічного розвитку. Своєчасно підготовлені та реалізовані управлінські рішення дають змогу мінімізувати негативні наслідки глобальних соціально-економічних криз і знизити втрати в економічній та соціальній сферах в умовах епідеміологічних викликів. Створення нових робочих місць потребує формування сприятливого бізнес-середовища та підтримки ключових галузей економіки.

У дисертаційній роботі вирішено актуальну наукову проблему, що полягає в обґрунтуванні теоретико-методологічних засад формування державної політики суспільного благополуччя у контексті стратегії ефективного соціально-економічного розвитку з реалізацією комплексу управлінських механізмів, спрямованих на забезпечення соцігуманітарної стабілізації суспільства в трансформаційний період.

Значення одержаних результатів для науки й практики та рекомендації щодо їх можливого використання

Дисертаційна робота Харечка Дмитра Олексійовича «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій» є завершеним самостійним науковим дослідженням, яке містить розроблені автором теоретичні положення та практичні рекомендації щодо обґрунтування державної соціально-економічної політики України щодо суспільного благополуччя на сучасному етапі. Дисертація та реферат оформлені відповідно до чинних вимог. Обґрунтованість результатів підтверджена в процесі їх апробації на різноманітних науково-комунікативних заходах, у публікаціях дисертанта. Опубліковані праці та реферат достатньо повно відображають результати проведених наукових досліджень.

Результати дисертаційного дослідження використано у практичній діяльності: *Національного університету «Львівська політехніка»; Комітету Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій; Виконавчого комітету Львівської міської ради; Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій імені С.З. Гжицького; Національного лісотехнічного університету України; Львівського торговельно-економічного університету; Львівської обласної державної адміністрації, Департаменту економічної політики; Львівської обласної ради; Львівської районної державної адміністрації; Зимноводівської сільської ради Львівського району Львівської області; ГО «Українсько-Британський Дім»; служби у справах дітей Львівської обласної державної адміністрації.*

Повнота викладу наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації в опублікованих працях

Основні результати дисертаційного дослідження набули висвітлення у наукових публікаціях автора та апробовані на наукових конференціях і науково-практичних семінарах: *Сучасні аспекти реформування системи публічного управління в умовах воєнного часу; Сучасна парадигма публічного управління; Трансформація системи публічного управління в умовах військового часу; Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах; Публічне управління: освіта, наука, практика; Інноваційні технології публічного управління та адміністрування: теорія і краці практики 21 століття; Публічне управління в Україні: виклики сьогодення та глобальні імперативи; Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах; Реформування процесів публічного управління в сфері освіти та науки у глобалізаційному та інформаційному суспільствах; Сучасна парадигма публічного управління; Публічне управління у сфері цивільного захисту: освіта, наука, практика; Priority directions of science and technology development; Туризм в умовах пандемії Covid-19: шанси та загрози; Державна політика щодо місцевого самоврядування: стан, проблеми, перспективи; Державне управління у сфері цивільного захисту: наука, освіта, практика.*

За темою дисертації опубліковано 42 наукові праці, зокрема: індивідуальну монографію, 21 статтю у фахових наукових виданнях з державного управління, 5 статей у наукових періодичних виданнях,

проіндексованих у базах даних Web of Science Core Collection та/або Scopus, а також 15 тез доповідей на наукових конференціях за участю дисертанта. Загальний обсяг публікацій, що належать автору, становить 37,4 друк. арк

Дисертаційна робота складається зі вступу, п'яти розділів, висновків, списку використаних джерел (491 найменування) та додатків. Загальний обсяг роботи становить 495 сторінок. Робота містить 9 рисунків і 19 додатків.

Ідентичність змісту реферату і основних положень дисертації

Аналіз змісту реферату та дисертації доводить ідентичність структури, логіки викладання матеріалу, відповідність основних положень та висновків за розділами підсумковим висновкам. Зміст реферату повністю відображає основні положення та узагальнення, що містить дисертаційне дослідження. Оформлення дисертації та реферату здійснено з дотриманням чинних вимог МОН України.

Дискусійні положення та зауваження щодо змісту дисертації

В цілому, позитивно оцінюючи дисертаційне дослідження, необхідно зробити певні зауваження та вказати на окремі положення роботи, що викликають дискусію:

1. Автором надано визначення цілої низки понять за проблематикою дослідження, разом з тим, слід було б чіткіше визначити, якого саме авторського тлумачення поняття “механізми реалізації державної політики суспільного благополуччя” він дотримується, а також деталізувати своє бачення стосовно досягнення відповідного рівня впливу на прогресивний розвиток суспільного благополуччя в українському соціумі (стор. 45-52).

2. Розглядаючи державну політику суспільного благополуччя на сучасному етапі, автор недостатньою мірою акцентує увагу на спланованому і скоординованому комплексі заходів органами державної влади на місцях спільно з територіальними громадами враховуючи використання у їхній практичній роботі базових засад стратегії соціально-економічного розвитку та ефективності надання соціальних послуг населенню.

3. У дисертаційній роботі абсолютно слушно зазначається, що перебіг трансформації державної соціально-економічної політики в контексті формування в Україні новітнього бачення ефекту суспільного благополуччя ще незавершений. Сьогодні особливо актуальною є дана проблематика в сенсі обґрунтуванням застосування комплексного підходу в процесах державно-приватного партнерства (стор. 132-139). Саме даний аспект у досліджуваній проблемі дисертанту потрібно було б розглянути більш детальніше.

4. Потребує на наш погляд, більш докладної розробки питання удосконалення управлінських принципів формування державної політики суспільного благополуччя шляхом визначення ключової ролі громадянського суспільства за умов ефективної діяльності органів державної влади на місцях і виконавчими органами місцевих рад на засадах соціальної справедливості у державній соціально-економічній політиці (стор. 330-339).

5. З тексту дисертаційного дослідження залишилося незрозумілим, які саме науково-теоретичні підходи до формування організаційної та

нормативно-правової бази та принципів державної політики суспільного благополуччя застосував автор. Необхідно було більш комплексніше обґрунтувати управлінські підходи сучасних інноваційних уявлень щодо реалізації заходів соціальної підтримки в даній сфері (стор. 273-281).

6. Визначаючи інноваційний зміст імплементації зарубіжного досвіду і сучасні перспективи реалізації державної політики суспільного благополуччя у період соціально-економічних трансформацій, викликає дискусійність окремих положень щодо їх впровадження в Україні в контексті взаємодії органів державної влади на місцях, територіальних громад та неурядових інституцій соціально-економічного спрямування.

Водночас, висловлені зауваження та пропозиції мають дискусійний характер і не знижують загальної високої оцінки дослідження науки державного управління.

Загальний висновок

Дисертаційне дослідження Харечка Дмитра Олексійовича «Державна політика суспільного благополуччя на сучасному етапі соціально-економічних трансформацій» є завершеним самостійним науковим дослідженням, що вирішує важливу науково-прикладну проблему реалізації механізмів державної соціально-економічної політики у сфері суспільного благополуччя громадян України в галузі науки державного управління.

Враховуючи актуальність, новизну, важливість одержаних дисертантом наукових результатів, їх обґрунтованість можна стверджувати, що подана дисертація має завершений характер, результати дослідження містять практичну цінність. Робота відповідає вимогам вимогам МОН України, постанові Кабінету міністрів України «Про порядок присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» від 17 листопада 2021 р. № 1197, а її автор Харечко Дмитро Олексійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора наук з державного управління за спеціальністю 25.00.02 – механізми державного управління.

Офіційний опонент

доктор наук з державного управління,
професор, професор кафедри обліку і
аудиту Чорноморського національного
університету імені Петра Могили

Людмила АНТОНОВА

Підпис Антонової Л.В. засвідчую

Вчений секретар

*Чорноморського національного університету
імені Петра Могили*

Вікторія ЧОРНА

« _____ »

2026 р.

